

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

 Frearika-Bremer-Förbundets medlemmar anmodas att med snaraste till byrån, 54 Drottninggatan, 1 tr., insända årsavgifter och prenumerationsavgifter.

1902

Ry följd V årg.

Häft. 7

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA ♦ ♦
OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

REDAKTÖR: LOTTEN DAHLGREN ♦ ♦

INNEHÅLL:

- Ett fosterländskt anförande.
- EVA UPMARK: Svenska kvinnoföreningen för fosterlandets försvar.
- R. STEFFEN: John Ruskin.
- Kvinnans rösträtt i de australiska staterna.
- ANNA LINDMARK: Några intryck från New-Yorks kvinnoklubbar.
- Kvinnans politiska rösträtt. Diskussionsmöte.
- Riksdagsnotiser.
- Föreningsmeddelanden.

SVECIA,

Olycksfall-försäkringsanstalten **GOTHIA.**

Afslutar olycksfallförsäkringar på liberalaste och tidsenligaste vilkor.

Hufvudkontor: Regeringsgatan 3, 2 tr.

Solidt, tidsenligt Lifförsäkringsbolag.
Ömsesidighetsprincip. — Svensk ädlighet.

Kontor: Regeringsgatan 3.

— Aktiebolaget Nordiska Kompaniet. —
Textilafdelning, Thyra Gräfsström.
Fardiga och påbjudade Broderier på siden, klide- lårft- och yllestramatj, passande för Duker, Fortlerer, Mattor, Kundar, Sörveringsdukar m. m. Monster utlyvns. Rekvisitioner från landsorten ombesörjas pr omgående.
Obs! Ändrad adress: Birger Janslgatan 18 B.

Bröderna Pählmans Skrif-, Språk- & Handelsinstitut,
A. T. 84, Riks- 56 06. Stockholm, Stora Vattugatan 2, 1 och 2 tr. upp.
Fulsändigt. Handelsstöroverk med följings- och månadskontor.
Årskurser, Teminiskurser, 3 mån. kurser. Kurser i särskilda ämnen.
Undervisningen beskrives af 21 lärare. Nya elever emottagas dag-
ligen. Prospekt gratis på begäran.
Söndagssektioner. Skrifstinstitutet fortgår oförändradt.

Kjellman & Holm

Största lager af
Duktyger,
 Lakans- och Örngåttslärfter,
 Handdukar, Hollands, Madapolam,
Piqué, Broderier & Spetsar.
 Specialité: **Damutstyrslar,**

hvilka förfärdigas å egen Syateljier och levereras fullt färdiga, märkta och tvättade.

Egen Tvätt- och Strykinrättning jemte Ångmangel.

Nordiska Kompaniet.

F. d. K. M. Lundberg, Stureplan.

<p>Order från landsorten, upp- gående till 20 kronor, exp. franko mot efter- kraf pr jernväg eller ångbåt. <i>Proofer på begäran.</i></p>	<p>Alla slags Sybehör, Fodervaror och Garneringsartiklar för Damsömnad.</p>
<p>HERM. MEETHS, Stockholm.</p>	

Klagomål öfver svårighet att få köpa verkligt god Ättika har föranledt Liljeholmens Vinfabrik att tillhandahålla sin, sedan många år för god smak och fin arom kända Ättikssprit, på förseglade flaskor försedda med fabriken's etikett och spädningstabell.

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna värden af sina värdepapper och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrodda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning

(Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10-4),

som under garanti af **Stockholms Enskilda Bank** åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten infutna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny **placering** af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatafdelningen, underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å inteckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatafdelningen att inteckningarne blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdelningen deponerad inteckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter **Stockholms Enskilda Bank** därigenom uppkommen skada.

Förvaringsavgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af depositionens värde, dock ej under två kronor.

HYLIN & C^{OS}

FABRIKSAKTIEBOLAG

— KONGL. HOFLEVERANTÖR. —

UTSTÄLLNINGSTVÅLAR:

VIOL, HYACINTHE, HÉLIOTROPE, SYRÉN M. FL.

THEA-ROS-PARFYM M. FL.

prisbelönta med

GULDMEALJ

I STOCKHOLM 1897.

I GEFLE 1901.

Försäljes i våra butiker

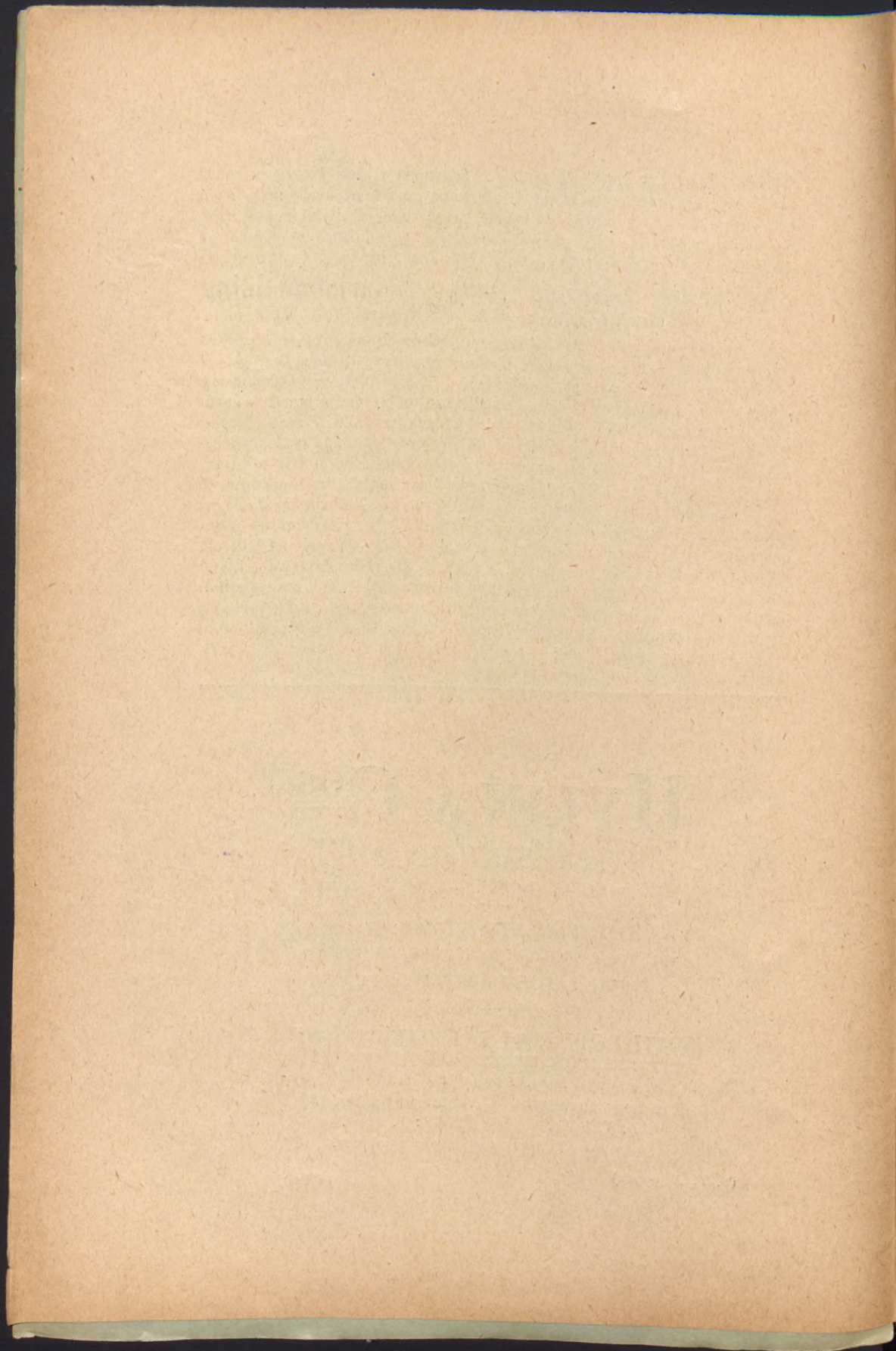
12 Regeringsgatan — Vesterlånggatan 16

A. T. 64 69.

A. T. 24 97.

samt hos alla finare parfymhandlare i riket.

(S. T. A. 99922)

Ett fosterländskt anförande.

Med benäget tillstånd återgifva vi här det tal, som af ordf. i »Kvinnoförbundet för Sveriges sjöförsvär», fru Anna Wallenberg, hölls vid förbundets årsmöte den 20 sistlidne mars. De väckande och manande tankar det innehåller, hvilka, i de allvarliga tider, hvori vi lefva, måste gifva genklang i hvarje fosterlandsväns bröst, synas oss särskildt lämpade att delgifva våra läsare i detta häfte, samtidigt med att vi blifvit satta i tillfälle att lämna en redogörelse för en lifskraftig, från Sveriges kvinnor utgången rörelse, hvilken i likhet med den, för hvilken talarinnan står i spetsen, har verkan det för vårt fäderneslands försvar till syfte.

Med uteslutande af inledningsorden lydde fru Wallenbergs tal, som följer:

Innan jag afslutar årsmötet, skulle jag vilja säga några ord angående vissa förhållanden, som, hur besynnerligt det kan synas, dock icke oväsentligt beröra vårt försvarsväsen i så måtto, att de menligt kunna inverka på intensiteten af den kraft och den enhet vi kunna sätta in i detsamma. Liksom i många andra riktningar äro dessa förhållanden sådana, att de ligga inom kvinnornas verksamhetsområde, hvarför de äfven här med all rätt kunna vidröras.

Man skulle tycka, att ord slutligen borde fela, då man är efter år skall eller rättare *vill* upprepa samma sak — men då fråga är om någon idé, man vill genomföra, någon känsla, man vill stärka, får man icke vara så noga med att om och om igen upprepa hvad man själf eller andra förut tänkt eller *sagt*. Människornas känslor liksom deras ordförråd äro begränsade, och då jag talar om fosterlandet, såsom börande vara en nations lif, kärlek, allt — begagnar jag tvifvelsutän samma uttryck, som därför användes i det gamla Grekland, konungadömets och republikens Rom, det en gång svenska Finland, och som i våra dagar säkert under ångest och förtviflan letar sig fram öfver boerfolkets kanske snart stumma läppar.

Jag har vid föregående årsmöten tillåtit mig uppmana medlemmarna af vårt förbund att hvar och en i sin mån och inom sin krets så mycket som möjligt söka väcka eller höja intresset för och kärleken till fosterlandet, och jag har framhållit nödvändigheten af att göra uppoffringar därför. Mera än någonsin är detta kanske viktigt nu, då efter år af inre frid, lycka och gemensamhetskänsla afundsjukans och splitets otaliga andar börja innästla sig hos vårt folk, då man öppet predikar, att intet annat fädernesland finnes —

än mitt eget *jag*, inga andra intressen än de, som äro *mina*, då den egna nyttan, de egna fördelarna framför *allt annat* böra tillgodoses, då *nationen* är *jag*, konungen *jag*, till och med Gud — *jag*, då allt stort som smått, viktigt som oviktigt, endast hänföres till och har sitt intresse i den mån det för *mig* kan vara nyttigt, godt eller viktigt. Men genom alla dessa *jag* och alla dessa *mig* tillintetgöres ett folks enhet och kraft, ty *en* person är dock blott *en* och kan ensam hvarken försvara ett land eller uträtta stora och allmännytliga arbeten. Många måste förena sig därom. En sandhög kan vara både stor och präktig, äfven vid och hög, men huru lätt skingras och söndersmulas den ej i enskilda sandkorn och blir aldrig något att bygga på eller lita sig till, förrän *enhetens cement* sättes in däri och gör den fast och säker.

Så går det äfven med hvarje folk, som inom sig är splittradt och deladt. Gustaf Adolfs och Karlarnes folk, som lefde för konung och fosterland, som gaf sina bästa krafter, som gaf lif och gods därför, som omutligt följde hvad det ansåg vara pliktens bud, och som stod »som en man», var därför äfven starkt och mäktigt, ehuru dess antal var ringa, dess ekonomiska tillgångar små och dess allmänbildning obetydlig — men ett ämne hade den tidens svenskar grundligt studerat, *det* kunde de, och det tillämpade de i hela dess omfattning på lifvet: att följa konungen, älska Sverige och att lefva och dö därför.

I våra dagar uppföres i ett långt aflägsset land inför det förvånade Europa ett dylikt skådespel af fosterlandskärlek, af oerhörda uppoffringar, af lidanden utan tal och gräns. Men det lilla folket ger sig ej, och häpen och betagen betraktar man och beundrar denna hängifvenhet för en idé, denna blodskamp för en kärlek, detta uppoffrande af hem, bröd, trefnad — allt, för denna enda, allt behärskande tanke — *vårt land*. Hvilket lärorikt exempel, hvilken läxa för andra folk. Men äfven från andra håll komma varningar, men varningar af annan beskaffenhet, och som hviska om, äfven de, huru viktigt det är att vara eniga, att ej för oväsentliga strider och skillda idéströmningar sätta sig upp mot hvarandra och således själfvilligt inom eget land stå i två skillda läger, under det man förbiser eller glömmar, att mellan två olika landfästen bron, på hvilken den tredje parten tågar in, så lätt är slagen.

Därför, svenska kvinnor, insen, tagen med allvar edert kall, I, som kunnen verka så mycket på ungdomen, på vårt lands blifvande *män*. Uppfostren dem ej till verkliga egoister, till själfbeklagande drömmare, utan lären dem att se tiden och förhållandena *sådana* de äro, icke sådana de kunna synas dem bekväma och önsk-

värda. Lären dem, att barndomen icke får räcka — långt in i mannaåldern, utan att man, äfven ung, manligt och oförskräckt måste kämpa ut sin strid med lifvet och modigt göra sin insats däri, vore denna insats också endast det plikttrogna, blygsamma arbetets, bland »mängden», och kanske icke någonsin löndadt med hvarken namnkunnighet eller äreställen; men lären dem framför allt att blifva *svenskar*. Lären dem att ej lämna insteg åt de slappa föreställningarna om lycka utan fosterland och utan gemensamma intressen. Låtom oss så mycket som möjligt inom våra hem mot-arbeta de nya, fördärflika lifsåskådningar, som egoistiska partiledare och kvinnor utan ansvarskänsla predika för ungdomen om s. k. reformsträfvanden, om en ny sedelag, en ny religion, en ny kultur, där den materiella nyttan är den enda grundlagsparagrafen, där egoismen är *Gud*, och där fäderneslandet utbytes mot en upp-konstruerad kosmopolitisk idealstat.

Vi tala mycket om vår neutralitet utåt, inbillande oss, att vi kanske därför ej behöfva göra så mycket för vårt försvar, men inom vårt land få vi ej vara *neutrala* under denna eröfrande kamp mellan stridiga och skilda intressen, emedan vår kraft därigenom förlamas och våra stora gemensamma angelägenheter skjutas åt sidan, emedan vi därigenom omärkligt föras till att för oss själfva, för våra omogna fordringar, våra inbillade rättigheter glömma fäderneslandet och de stora kraf det kanske allvarligare än någonsin förr ställer på oss, glömma, att det måste försvaras, att vår politiska ställning är svår, vårt geografiska läge ogynnsamt, glömma, för att komma till hvad detta förbund mest intresserar sig för, att våra kuster oförsvarade och obeskyddade erbjuda lugna och säkra landstigningsplatser för den, som vill begagna sig däraf, glömma, att det är bättre att utkämpa striden på hafvets osädda böljor än på böljande sädesfält, glömma, att om vi icke göra allt för att, om så behöfs, kunna försvara oss, äfven vi en gång kunna blifva »ett försakingringens folk», gående ut att söka hvad vi en gång ägde — frihet och oberoende.

Mången tycker kanske, att denna målning är mörk och i synnerhet alldeles öfverflödigt under djupaste fred, under lyckligaste lugn — men när ofridens dagar komma, är det för sent att bereda sig — då måste man vara färdig och rustad.

Därför, låtom oss aldrig glömma, alltid minnas, hvad fosterlandet och dess framtid fordrar af oss!

Svenska kvinnoföreningen för fosterlandets försvar.

Tron ej hvad håglösheten hviskar till er
att striden är för hög för er förmåga,
och att den kämpas ut väl er förutan.

Tegnér.

Bland de nya företeelser med nya namn, som det sista århundradet framkallat, intaga försvars- och fredsrörelserna ett stort och berättigadt rum. Alla tänkande människor hylla det ideal de båda hvar på sitt sätt vilja förverkliga: frid på jorden; och den stora olikheten mellan de båda sidorna af dessa företeelser är ytterst den, att fredsföreningarna äro kosmopolitiska, försvarsföreningarna fosterländska. I själfva orden *försvar*, *försvarets ordnande*, *försvarsvän* ligger endast uttrycket af en önskan att bevara, skydda, betrygga mot yttre våld — ej angripa och förnärma — alltså *fred*. Men fredsproklamationer och fredsförsäkringar äro i denna ofridens värld endast tomma ord, därpå hafva de allra senaste årens händelser gifvit en sorglig och varnande bekräftelse. Därför, den, som på allvar vill friden, han ruste sig till striden, endast den, som har aktning för sig själf och väl skyddar sitt hem, kan vänta aktning af andra.

* * *

Efter det stora fransk-tyska kriget 1870—71, då de gamla okritiskt romantiska sympatierna för Frankrike så småningom fingo vika för den nya tidens på sakförhållanden stödda medkänsla för våra germanska stamförvanter, började röster allt ifrigare att höjas här i Sverige för ombildandet af vår föråldrade arméorganisation. Indelningsverket, Karl XI:s skapelse, motsvarade ej längre de fordringar, som ställas på en modern här, och 30 dagars öfningstid för beväringen, med rätt för den, som hade råd, att för pengar friköpa sig från detta föga betungande fosterländska arbete, kunde ej längre anses tillfyllestgörande.

Föreningen Värneplikens vänner stiftades i november 1875. Genom ett stort antal ströskrifter, genom föredrag och tidningsartiklar sökte den att för allmänheten klargöra hvad som fordrades och hvad som var nödvändigt för ett tidsenligt ordnad försvar. Stämningen i landet var dock under hela 70- och 80-talen sådan, att inom riksdagen det ena härordningsförslaget efter det andra föll på mer

eller mindre giltiga skäl — svepskäl är försvarsvännen mest böjd att säga. Indifferentismen bredde allt mer ut sig inom snart sagdt alla samhällsklasser, emigrationen tilltog, Strindberg gjorde i »Röda rummet» m. fl. skrifter sina utfall mot Sverige, »Smörgåslandet», våra konstnärer målade utländska motiv och bodde utomlands o. s. v.

År 1884 den 9 april bildades i Stockholm Svenska kvinno-föreningen för fosterlandets försvar, och ett upprop, undertecknad af 142 kvinnor, bosatta i olika delar af landet, blef infördt i allmänna tidningar. »Föreningens ändamål är att söka hos Sveriges folk uppväcka och underhålla en varm och offervillig fosterlands-kärlek», och att, såsom ett synligt uttryck däraf »till stärkandet af Sveriges fasta försvar» och såsom »bidrag till påskyndande af fästningen Karlsborgs fullbordan», insamla penningar i form af årsafgif-ter, 1 kr., eller frivilliga bidrag.

Uppropet möttes från alla håll af undran, af spe och hån. En skämttidning afbildade »damerna», som med leksaksverktyg arbetade nedanför »Karlsborgs vallar». Där föreningen ej möttes af direkt motstånd, var det med en skämtsam nedlåtenhet, såsom ett nytt, snart öfvergående tidsfördrif, man mottog den kvinliga försvarsrörelsen.

Stor var visserligen uppgiften, stora svårigheterna, men den unga föreningen och de kvinnor, som i styrelsen närmast hade dess angelägenheter om hand, voro besjälade af den varmaste hänförelse för fosterlandet. Den första årsredogörelsen, 30 mars 1885, visar likväl en inkomst af 4,577 kr. i ledamotsafgifter och i frivilliga gåfvor 5,124: 25. Till alla delar af landet hade under detta första år »listor» blifvit utsända; å dessa listor ha ledamotsafgifterna allt framgent upptagits af ledamöterna själfva.

Redan år 1889 kunde ett kapital af 24,000 kr. öfverlämnas till Karlsborg, afsedt till inköp af för Vabergets befästande nödig mark, 1892 ställdes 50,000 kr. till »konungens föfogande» för anskaffande af pansartorn å Vabergsfortet, 1894 utbetalades ytterligare 26,000 kr.; 100,000 kr. till Karlsborg voro då insamlade, mest i 1-kronor.

Under tiden har stämningen i landet väsentligen förändrats' hvarom äfven Sv. Kv. F.:s årsberättelser bära vittne. År 1890 omtalas 18 s. k. »lokalkomitée», år 1891 äro de 34 och 1893 41 i olika landsorter från Neder-Kalix och Luleå nordligast till Helsingborg och Landskrona i söder. I Stockholm hållas 1886 och 1891 basarer för föreningens ändamål, Sv. Kv. F.s »gåfvokomitée» stiftas 1891 och anordnar 1893 en försäljning. 1890 hafva vi att anteckna det af O. Hermelin och Sv. Kv. F. anordnade stora konst-

lotteriet; försakelseveckor hållas 1892, (med 16,186 kr. resultat) 1893 och 1894.

Till 1892 års riksdag insändes en petition, undertecknad af öfver 10,000 namnunderskrifter af svenska män och kvinnor; försvarsvänliga broschyrer tryckas och spridas, föredrag hållas m. m.

När vid urtima riksdagen 1892 de »90 dagarnas» öfningstid antogs, kan man väl säga, att detta i allmänhet hälsades med glädje inom landet, om det också inom vissa kretsar möttes med mulen förtret öfver att, trots allt, den nya tanken segrat. Inom andra kretsar betraktades den redan då som endast en god, men otillräcklig början.

Försvarsvännernas hufvudsakliga intresse vändes nu mot Norrland, där 1892 en förening under namn af »Föreningen för befrämjande af Norrlands fasta försvar» stiftades. Sv. Kv. F:s penningmedel insamlas nu såsom bidrag till »Norrlands fasta försvar» och redan 1893 öfverlämnas 63,500 kr. till inköp af mark vid Bodens tillämnade fästning. År 1901 ha ytterligare öfverlämnats 70,209 kr. Till Boden voro då insamlade 133,709 kr., mest i 1-kronor.

Med år 1900 ingår Sv. Kv. F:s verksamhet i ett nytt skede. Enligt årsmötets beslut detta år skola af »föreningen insamlade medel användas till den frivilliga skytterörelsens understöd, samt i öfrigt till främjandet af arbetet för fäderneslandets försvar». Årsafgiften, är såsom förut 1 kr. Centralstyrelsen är i Stockholm, föreningens lokalkomitée i landsorten arbeta med föreningen i gemensamt syfte. Årsmöte hålles i mars månad, då årsberättelse afgifves af styrelsen och revisionsberättelse för föregående års räkenskaper af därtill utsedda revisorer.

Genom stödandet af den nu lifligt omfattade frivilliga skytterörelsen har Sv. Kv. F. kommit i en synnerligen vidtomfattande skriftlig beröring med personer ur skilda samhällslager. Ansökningar om understöd från de mångenstädes nybildade skytteföreningarna hafva ingått till stort antal och i mån af tillgångarna ha, i samråd med sekreteraren i Sveriges allmänna skytteförening, understöd utdelats dels i penningar, oftast genom tillsändande af mausergevär och patroner. Så ha under år 1901 utdelats 7,671 kr. och vid det sista styrelsesammanträdet i januari detta år 2,000 kr.

Genom Sv. Kv. F:s försorg har likaledes ett stort antal svenska flaggor blifvit skänkta, såväl till folkskolor som till pris vid beväringens täflingsskjutningar, hvarjämte under en följd af år pris vid skolungdomens skuttäflingar i Stockholm blifvit i föreningens namn utdelade.

Skytterörelsens betydelse är dels den direkt praktiska öfningen

i vapnens bruk, dels, och förnämligast, den ideella samhörighets- och ansvarskänslans väckande och stärkande inför fosterlandets lifsfråga. *Själfmant* göra de unga skyttarna något för sitt fosterland — det man arbetar för lär man snart att älska, en ledig, eljest ofta illa använd tid upptages nu af en öfning, i mer än ett afseende af uppfostrande betydelse, ej minst däri, att olika samhällsklasser mötas till samfärd täflan, hvarvid endast personlig skicklighet gäller något.

För riksdagen framlades förlidet år (1901) förslag om ytterligare ökad värnpliktstid. Med stor spänning motsågo alla försvarsvänner afgörandet; upplysande föredrag höllos, delvis bekostade af försvarsföreningarna (Sv. Kv. F. 2,000 kr.). Att taga steget ut, att gifva ett års öfningstid åt all vår värnpliktiga ungdom, det gjordes ej, men 8 månader för infanteriet, 12 månader för kavalleri och artilleri beslöts dock, och vi äro väl nu inne på den väg, som, rätt begagnad, skall leda till målet, ett, mänskligt att döma, tryggare försvar för vårt fädernesland.

Svenska kvinnoföreningen är ej den enda försvarsförening, som bildats i fosterländsk anda. Utom de förut nämnda »Värnepliktens vänner» och »Föreningen för Norrlands fasta försvar» ha vi att anteckna 1890 »Allmänna försvarsföreningen», i hvilken både män och kvinnor kunna ingå som medlemmar, (föreningen Värnepliktens vänner har med 1890 uppgått i Allm. försvarsföreningen) samt Kvinnoförbundet för Sveriges sjöförsvar» bildadt 1895. Dessa jämte de nu lifligt uppblomstrande skytteföreningarna samt de föreningar, som afse sjukvård i fält (utbildande af sköterskor, samlande af förbandsartiklar och dyl.), äro de krafter, som på enskildt initiativ och till största delen med frivilligt insamlade penningar i vårt land arbeta på att under fredens dagar utbilda, stärka och stödja försvarét, på det att om en gång ofärd hotar vi må befinnas vara öfvade, härdade och väl förberedda, på det att ej vår egen försumlighet *nu* blir orsak till de våras undergång *då*. Men det vore att önska, att alla fosterlandsvänner mer slöte sig tillsammans, bättre lärde känna och tro på hvarandra, att egen makt och ärelystnad, partihänsyn och småsinnad afundsjuka allt mer försvunne, och ett enigt målmedvetet arbete i fosterlandets tjänst inom alla områden samlade oss alla.

* * *

Svenska mödrar, ha ni en solig höstdag sett våra gossar, små och stora, samlade under vajande blågula fanor med gevär på axeln, ha ni hört dem och själfva deltagit i det korum, som före afmarschen till »gården» uppstämtes under lindarna i Kungsträdgården, då ha säkert edra hjärtan värmts och edra ögon tårats af väntans-

full oro och kärlek, då ni med de unga sjungit den gamla stridspsalmen:

»Vår Gud är oss en väldig borg».

I vårt systerland Finland sjunges nu den sången för att en stund nedtysta den stämman, som förkunnar förnedring och vapenlöshet. Må den för oss förblifva en tacksamhetens, en löftets sång — under svenska vapen och under svenska fanor.

Eva Upmark.

John Ruskin.

1. **Huru vi skola arbeta och hushålla**, tankar om national-ekonomiens första grunder af *John Ruskin*, öfversättning från engelskan af *O. H. Dumrath*.
2. **Hvad vi skola älska och vårda**, tankar om naturen och uppfostran af *John Ruskin*, öfversättning från engelskan af *O. H. Dumrath*.
3. **Hvad Venedigs stenar lära**, tankar om arkitekturens förfall af *John Ruskin*, öfversättning från engelskan af *O. H. Dumrath*.
4. **Huru vi rätt skola förstå konsten**, tankar om konstens betydelse af *John Ruskin*, öfversättning från engelskan af *O. H. Dumrath*.
5. **Sesam och Liljor**, två föreläsningar af *John Ruskin*, öfversättning från engelskan af *Ernst Lundqvist*.

Vägen till kännedom om Englands litteratur går, liksom de politiska telegrammen, för oss ännu mestadels öfver Tyskland. Om vi undantaga de allmänneligen bekanta dussinromanernas upphofsmän och -kvinor, så bör en engelsk författare eller tänkare i allmänhet först hafva tagits om hand af tyska öfversättare och kritiska exegeter, innan han kan påräkna någon uppmärksamhet hos oss. Detta är dock i mycket engelsmännens eget fel. Det beror endels på den förnäma och något säfliga tillbakadragenhet, som utmärker den högre engelska kulturens andliga mission. Den nöjer sig med att göra propaganda inom egna gränser och står i föga rapport med andra. Men det beror också på ett rent praktiskt förhållande: den engelska bokhandels svagheter. Engelska böcker af värde äro alltid för dyra för oss. Så kostar den fullständiga upplagan af Ruskins stora arbete »Modern Painters», om vi ej misstaga oss, 200 kr.

I alla händelser är det den tyska bokmarknaden, som öppnat vägen för Ruskins tankar hos oss. Detta framgår redan af de tämligen osmakligt docerande titlarna på de ofvan uppräknade antologierna ur

Ruskins verk. Företalet till »Huru vi rätt skola förstå konsten» anger också, att den ifrågavarande sammanställningen skett efter en tysk bok, »Wege zur Kunst», och förmodligen är förhållandet likartadt med de andra af Dumraths öfversättningar, ehuru detta ej omnämnes. »Huru vi skola arbeta och hushålla» påminner synnerligen lifligt om titeln på en tysk bearbetning: »Wie wir arbeiten und wirthschaften müssen»; anmälaren har dock ej varit i tillfälle att se vare sig denna eller någon annan af de supponerade tyska förebilderna, hvarför han ej kan uttala sig om likheten för öfrigt.

Ehuru en framställning af det sätt, på hvilket de ofvan uppräknade antologierna hopflickats ur Ruskins skrifter, här ej är på sin plats och snarare borde ha särskildt vidfogats hvarje häfte, må det dock tillåtas oss att därom gifva en antydan, så att en läsare må kunna göra sig en föreställning om den grad af sammanhang han har att vänta. I »Huru vi rätt skola förstå konsten» är sistä kapitlet, »Konstens utöfvare», hopplöckadt ur »Modern Painters». Stycket 83 utgör öfversättning af fem sammanhängande paragrafer i vol. III, hvarvid dock en paragraf stympats, i det att allt, som hänvisar till bifogade illustrationer, är uteslutet. Därefter följa stycket 84, som är två paragrafer ur vol. V, stycket 85, återgifvande fem par. ur en annan afdelning af vol. V, stycket 86, som utgör en fortsättning af det föregående, efter ett hopp af fyra och en half paragraf, och så utdrag ur vol. IV, V, VI o. s. v. Af dylika ur sitt sammanhang lösryckta småbitar kan man följaktligen ej hoppas att få någon samlad bild af Ruskins konstupfattning eller komma till någon klarhet om enhetligheten i den samma.

Emellertid är ett sådant sätt att sammanföra större och smärre bitar ur vidt skilda delar af hans arbeten ej så oresonligt, som det vid första påseende kan förefalla. Hans komposition utvisar nog i stort sedt afdelningar med markerade gränslinjer, men innanför dessa linjer kan han tillåta sig nästan hvilka exkurser som helst, och klæssutom medför själfva naturen af det ämne han behandlar, konsten och dess förhållande till naturen och människolifvet, en exemplifikation från de mest skilda områden, hvar till också vidden af hans vetande, förvärfvadt under flitiga studier och oupphörliga resor, satte honom i stånd. Belysande för opinionen om det sväfvande innehållet af i synnerhet Ruskins muntliga föredrag är en tidnings yttrande, då Ruskin en gång på sina senare år skulle föreläsa i London Institution. Meningen var, att ämnet skulle blifvit »Kristallografi», men det ändrades till »Cistersienserkitekturstil», hvarvid det ifrågavarande bladet anmärkte, att båda dessa titlar nog skulle passa lika bra till innehållet.

En annan fråga är själfva öfversättningens beskaffenhet. Hvad man knappast kan begära annat än af en konstnär, är en öfversättning, som gör full rättvisa åt de glänsande egenskaper, som utmärka Ruskins stil. I detta afseende är det dock en glädje att kunna ge Ernst Lundqvist ett godt vitsord för tolkandet af de två

för unga damer hållna föreläsningar, som sammanförts under den äkta Ruskins-titeln »Sesam och Liljor», hvilken lilla bok utan alla förbehåll kan rekommenderas såsom en profbit på den egendomliga och passionerade vältalighet, som den engelske samhällsreformatorn kunde utveckla. Endast det må tilläggas, att det, enligt vittnesgilla personers omdömen, ändå alltid blef något helt annat att höra honom än att läsa hvad han sagt.

Beträffande Dumraths översättningar återigen, så kan det tyvärr ej medges, att de tillfredsställa sådana anspråk, som man rättvisligen bör ställa på tolkandet af en stor författare. Hvad som är både rätt svårt att förstå och synnerligen svårt att återgifva, det är det mera spekulativt estetiska i hans böcker, hvaraf dock i de gifna utdragen knappast något förekommer. Men äfven där ej några synnerliga svårigheter synas möta, finna vi i Dumraths tolkningar otillfredsställande termer och uttryck, felaktiga konstruktioner och verkliga översättningsfel, som vanställa författarens mening och förbrylla läsaren. Såsom ett orättadt tryckfel får man väl räkna en sådan mening som denna: »molnen glöda eller visa en mildgrå, men alltid matt röd*) färg» («the clouds glowing or soft gray, always massive»). Men till en sats sådan som följande med dess fullkomligt oberättigade motsatsförhållande finnes ingen anledning hos Ruskin: »I (venetianernas) talrika teckningar och träsnitt... är en vattenkvarn ett ofta förekommande föremål, men däremot*) finnes alltid en flod, och hafvet framställes allmänt (In numerous drawings and woodcuts a watermill is a frequent object, a river constant, generally the sea).

I en skildring af venetianernas sjölif förekomma följande rader: »Ännu mer! Livvet på oceanen är helt och hållet en fiende till alla sjukliga känslor. Framför allting förbjuda Scylla och Charybdis allt hvad drömmeri heter. I fara för hundar och i sjönöd duger det icke att drömma*). Dessa »hundar» synas vara ett oomtvistligt mal å propos. Originallet har: »By the dogs and the depths no dreaming». Dessa ord har översättaren tydligen ej begripit. De böra fattas i omedelbart sammanhang med de förut omnämnda Scylla och Charybdis. Det är sålunda ej fråga om någon fara för argsinta hundar i allmänhet, utan om de hundar, med hvilka enligt den antika mytologien hafsvidundet Scyllas kropp var besatt. Och någon »sjönöd» är det hos Ruskin ej tal om. Jag översätter uttrycket sålunda: »Inför hundarna och djupen inga drömmerier!» eller, om man vill, för att göra sig lättare begriplig för läsaren, översätta på en gång efter andemeningen och orden: »Inför djupen och hajarna inga drömmerier!» (ty ordet »dog» betyder också en art af rofgriga hajar).

Översättaren talar om konstens »förmåga att förverkliga sig», »denna till fullo förverkligade målar Konst» o. s. v., uttryck, som ingen svensk kan lägga någon tanke i. Det borde stå: »denna fullt verklighetstroga målar Konst». Översättaren skriver:

*) Kursiveringarne äro anmälarens.

»Framför krubban reste de en lombardisk*) portik, icke därför att de trodde, att lombarderna*) byggt stall i Palestina på Tiberius' tid...» Det är på det ifrågavarande stället hos Ruskin alls icke fråga om »lombarderna», utan om de venetianska arkitekterna Pietro och Tullio Lombardo.

Det kan vara nog med dessa exempel, som äro hämtade från en sammanhängande följd af cirka 25 sidor i boken om »Huru vi rätt skola förstå konsten». Det kan sättas i tvifvel, huruvida afsikten, att vi skola lära förstå konsten, blir uppnådd genom dessa utdrag. En verklig insikt i Ruskins konstuppfattning måste nog ännu så länge hos oss sökas genom studiet af hans större verk på originalspråket och framför allt då i hans största arbete, »Modern Painters». Emellertid måste vi trots allt uttala vår tacksamhet till de personer, som genom framläggande af de billiga häftena riktat en större svensk allmänhets uppmärksamhet på en smärre rörelse, som varit af djupt ingripande betydelse för den engelska konstens utveckling, och som äfven fått sina förespråkare på andra ställen i Europa. För dem, hvilkas intresse möjligen väckts att veta något mera om Ruskins teorier, må några upplysningar och antydningar bifogas, särskildt om hans viktigaste arbete öfver konsten.

* * *

Modern Painters är ett verk, som sträcker sig öfver en betydande del af författarens lefnad, i det att dess första volym utkom 1843 och dess sista »epilog» är daterad 1888. Uppslaget till detsamma gäfvade några artiklar, som Ruskin författat för att försvara den af kritiken angripne landskapsmålaren Turner. Första delen utgjorde att börja med ett helt för sig i vanligt oktav-format och utkom anonymt, författadt af en »magister från Oxford». Först med tredje upplagan af detta arbete, 1846, hade planen utvidgats, formatet ansevärt förstorats, och samtidigt utkom då vol. II. Sitt namn satte Ruskin ej ut förrän i femte upplagan af vol. I, 1851. Under tiden hade han hunnit utgifva sina två andra konstkritiska hufvudarbeten: »The Stones of Venice» och »The Seven Lamps of Architecture». Tio år efter andra volymen kommo tredje och fjärde, 1856, och slutligen den femte, 1860. Men äfven i följande upplagor har Ruskin här och där gjort förändringar, rättelser och tillägg, hvilka i fråga om andra volymen bilda en hel kommentar, hvori han ironiserar sina forna åsikter.

Och innehålllet i detta voluminösa arbete? Det är först och främst en estetik, en afhandling om konsten, dess uppgift och dess principer, om hvad som är santt och hvad som är falskt, godt och dåligt, stort och litet, och detta särskildt med afseende fästadt vid målarkonsten. Och ehuru författaren ej behandlar måleriets teknik i trängsta bemärkelse, så kommer han dock in på saker, som därmed stå i det närmaste sammanhang, såsom frågan om färg och klärobskyr och framförallt om uppfattningen af naturen, hvad som är det karakteristiska för himmel, skyar, jord, berg, vatten,

*) Kursiveringarne äro anmälarnes.

växtlif m. m., huru allt detta bör ses och återgifvas. Vidare behandlas de olika konstidealernas historiska framträdande under olika tider. Och slutligen och i sista hand återkommer såsom ett ständigt hördt ledmotiv utläggningen och förklaringen af landskapsmålaren Turners konst, påvisandet af den då ännu oförstådda storheten af hans verk, som ställde honom icke blott såsom den främste af engelska målare, utan såsom en af målarkonstens heroer under alla tider. Att Ruskin gör sig skyldig till många öfverdrifter och mycken ensidighet, skall icke nekas, men lika obestriddliga äro grundligheten i hans lärdom, rikedom i hans idévärld, storheten i hans patos och skärpan i en konstuppfattning, som alltid skall beundras. Det grepp han har öfver läsaren är så energiskt, att man endast med ansträngning och halft motvilligt lösgör sig från det samma, då man trots all hans snärjande vältalighet vet eller känner, att han har orätt. Man går hellre vilse med den store läraren, hvars blickar stundom glömma sig kvar i molnen, än man går rätt med den triviale förevisare, som alltid upprepar den gamla, evigt omtuggade läxan.

Ruskins uppfattning af konsten kan uttryckas i följande sats, som läses i företalet till andra volymen af 1883 års upplaga af »Modern Painters»: »Beautiful things are useful to men, because they are beautiful, and for the sake of their beauty only»: Det sköna är nyttigt, emedan det är skönt och uteslutande på den grund att det är skönt. Om man ville omskrifva denna aforism i mera spekulativa termer, så skulle man kanske tolka den så här: Skönhet är människans innersta väsen, och konsten är det medel, genom hvilket hon ger uttryck åt detta sitt väsen. Men denna sats är dock i dylik formulering alldeles för enkel för att inrymma Ruskins mening. Konsten är nyttans högsta potens, den hvarken är en lyxartikel eller får förvandlas därtill. Den, som tecknar för att göra en vacker teckning, han skall aldrig lyckas. Då man hamrar en svärds klinga för att den skall bli stark och böjlig, duglig för sitt ändamål, är man mera konstnär, än när man blott polerar den. När man formar till en sten så, att den ligger väl på sitt ställe i muren, är man konstnärligt verksam på ett sannare sätt, än när man fyller den med meningslösa ornament. Kort sagdt: gör något nyttigt på det bästa möjliga sätt, och du skall vara en konstnär. Konsten skall på ett naturligt sätt växa fram ur handverket. Vidare — och detta är i grund och botten för Ruskin endast ett annat uttryck af det nyss sagda — skall konsten vara grundad på moraliska och religiösa grundvalar. Men då Ruskin framställer denna fordran, får han ej fattas på ett alltför inskränkt och filiströst sätt. Visserligen var han uppfostrad i en puritansk fromhet af allvarligaste slag, men trång var likväl aldrig hans uppfattning, och den blef vidare år från år. Den, som (1860 i Vol. V af Mod. Paint.) vågar räkna Keats, Byron, Shelley och Turner bland de 1800-talets män, »hvilkas hjärtan voro kärleksfullast, och hvilkas sinnen voro mest öppna för Guds verk», han har för visso en vidare lati-

tud för bedömande af hvad som menas med moral och religion, än de flesta kunna berömma sig af. Hvad man skulle kunna förebrå Ruskin i början af hans författarbana och särskildt i vol. II af »Modern Painters», är, att han tror sig kunna begripa allting från absoluta synpunkter, men ingen har hellre skarpare klandrat honom härför än han själf, och han erkänner, att han, som uppfostrats i en sekts »bornerade doktriner», »läst historien så bakfram, som sekterister pläga läsa henne». Och då han i tidigare år sagt, »att allt, som Gud skapat, är lika väl inrättadt med hänsyn till dess afsedda ändamål» (Mod. Painters vol. II), så säger han i en senare tillagd not, att denna mening är »bara ett stycke pietistisk oförskämndhet. Ingen dödlig har någon befattning med Guds ändamål eller kan göra anspråk på insikt däri. Men hvad som är säkert är, att somliga varelser äro illa och andra väl afpassade för likartade funktioner».

I själfva verket finner han religionens kärna i o själfvisk sträfvan. Och detta ger oss nyckeln äfven till Ruskins konstuppfattning. Hvarje människa, sålunda äfven hvarje konstnär, som arbetar utan tanke på sin egen persons framhävande, icke för att lysa med sin virtuositet, utan för att tjäna en sak, han är inne på den rätta vägen. Ruskin såg begynnelsen till konstens förfall i renässansen och sökte med hela den kraft, af hvilken han var mäktig, framhäfva gotiken och de pre-rafaelitiska målarna. Men hvad är innersta grunden härtill, om ej Ruskins etiska och religiösa ideal, som ställde honom såsom fiende till denna själfviskhet, som var ett af renässansens mest framträdande drag.

* * *

Och dock har äfven hans motvilja mot renässanskonstnärerna sina stora undantag. Ruskin tror sig aldrig nog kunna berömma de venetianska målarna, och särskildt torde han anse Titian såsom målarkonstens främste för alla tider. Detta är så mycket underligare, som en allmänt erkänd uppfattning gör just venetianerna till representanter för en mycket världslig och föga religiös riktning. Orsaken härtill torde i grund och botten vara den, att Ruskin vid bedömande af venetianernas konst har en annan utgångspunkt. Han har äfven sitt målarpatos, så att säga, och detta är för honom koloriten. Hans förkärlek härför är så stor, att han ställer hela sin dialektik i sitt koloristiska intresses tjänst för att bevisa, att snart sagdt hvarje kolorist också i öfrigt har de egenskaper, som Ruskin älskar, och då särskildt moralisk och religiös upphöjdhet.

Han utgår från den grundsatsen, att formen visserligen alltid är viktigare än färgen, så vida man vore tvungen att välja ettdera. Men när färg användes, då måste denna först och främst vara i möjligaste mån riktig, liksom när man sjunger, man först och främst måste ha riktig tonträffning för att ej förstöra intrycket af både ord och musik. Med afseende härför delar han nu målarna

i två stora klasser. Den första utgöres af dem, som måla med särskild hänsyn till föremålens lokalfärg: Titian, Veronese, Turner, hos hvilka hela målningen glöder af färg äfven i skuggorna, i det att de utgå från dessa färgmättade skuggor och gå fram mot allt ljusare och mera glänsande schatteringar. Den andra klassen äro de, som måla med synnerligt afseende på föremålens modellering genom ljus och skugga: Lionardo, Rafael, Rembrandt, hos hvilka stora partier af målningen förlora sig i relativ färglöshet, grå eller brun skugga.

Hvem kan utan ett leende, hos somliga kanske blandadt med någon förargelse, läsa det passionerade utbrott, med hvilket han afslutar sitt anförande till förmån för de förra (Modern Painters IV, afd. 5, kap. 3): »Lägg vidare märke till, huru regelbundet goda och oskyldiga ting hafva klara och lysande färger. Se på dufvans hals och jämför den med huggormens gråa rygg. Jag har ofta hört talas om ormar med lysande färger, och jag förmodar, att det finnes sådana, liksom det finnes glänsande gifter: Digitalis och Kalmia — bilder af förråderiet. Men alla de giftiga ormar, jag verkligen sett, äro på olika sätt spräckliga i grått, tegelrött eller brunt. Och den farligaste orm, jag någonsin sett, den egyptiska äspingen, är alldeles grå som grus, eller till och med ändå gråare. Så äro vidare krokodilen och alligatorn gråa, men den oskyldiga ödlan grön och vacker. Jag menar ej, att regeln är undantagslös, ty annars skulle den vara mera öfvertygande, än det varit meningen, att naturens lärdomar någonsin skulle bli; det är vackra färger på tigern och leoparden och trollörtens bär, och det är ingen synnerligen glänsande kulör vare sig på får eller nötkreatur (ehuru, i parentes, håret på en brun tjur, som står i solskenet, eller en gråhvit italiensk ox är i mitt tycke vackrare än någon leopards eller tigers skinn*). Men tag saken i stort och jämför regnbågar, soluppgångar, rosor, violer, fjärilar, fåglar, guldfiskar, rubiner, opaler och koraller med alligatorer, flodhästar, lejon, vargar, björnar, svin, hajar, sniglar, svampar, rök eller med skadliga och fördärflika ting i allmänhet, och ni skall förstå, huru saken står mellan kolorister och klärobskyrister, hvilka af dem, som hafva naturen och lifvet på sin sida, och hvilka, som hafva synden och döden.» En härvid till ordet »svampar» fogad not är karakteristisk för Ruskin: »Det är likväl anmärkningsvärdt, att nästan alla giftiga skifsvampar äro röda och fläckiga, medan de ätbara äro bruna och grå, liksom för att visa oss, huru ting, som födas ur mörker och död, alltid äro farligast, då de äro väl klädda». Och i sammanhang härmed tar han till och med Skriftens auktoritet till hjälp för att bevisa »the sanctity of colour», »färgernas helighet», hvarvid han likväl nekar, att bibelstället »om edra synder vore röda såsom blod» särskildt skulle beteckna, att syndens karakteristiska färg vore rött. Huru betecknande är icke detta för sekteristens uppöfvade färdighet att voltigera med bibelställen!

*) Han faller här sålunda ur rollen: emedan tjurar och oxar äro nyttiga djur, förefalla de honom vackra.

Att han med en sådan koloristisk hänförelse och för öfrigt med sin fordran på troget naturstudium skall vara en liflig beundrare af den venetianska skolan, kan man förstå. Men då han på samma gång vill se konstens ädlaste uppenbarelser burna af religiös hänförelse, så måste han bemöda sig att också tillerkänna venetianarne detta företräde. Och samma sak, som han förebrår Rafael och andra renässansens mästare, att deras madonnor blott äro sköna italienska kvinnor, det har han intet ord af klander för hos Titian. Kuriöst! Rafael ej nog religiös, men väl Tintoretto och Veronese!

* * *

Mellan Ruskins konstlära och hans sociala program finnes å ena sidan rätt mycket sammanhang och å den andra ej få dissonanser. Den, som på sin fana skrifvit Konst och Moral, Skönhet och Barmhärtighet, skall ej kunna undgå att kämpa med den alltid olösta och kanske olösliga etiskt-estetiska antinomi, som brukar leda antingen till fordran på frigörelse för konsten från en etisk normering eller till ett underkännande af det konstnärliga skapandets själfständiga värde.

En närmare utredning häraf skulle föra oss alltför långt. Men utan några ord om Ruskins ställning till vår tids samhällseliga frågor skulle hans bild vara alltför ofullständig. Såsom alla veta, hvilka hafva hört Ruskins namn, voro den moderna industrialismen och den därmed sammanhängande kapitalistiska regimen de styggelser i det moderna samhällslifvet, som han framförallt ville bekämpa. Det är maskinerna och det schablonmässiga mekaniska arbetsättet, som har beröfvat arbetet dess glädje, som göra kroppen missbildad, döda sinnet för verklig skönhet, kväfva känslan och göra människorna till olyckliga slafvar. Arbetsdelningen är delning af människan själf, af hennes själ. Den, som har till uppgift att vid en maskin fabricera en 57:del af en sko, är ej längre en skomakare, utan en 57:del af en skomakare. Först den, som kan göra en sak helt, kan känna någon glädje öfver arbetet, det må för öfrigt vara hur ringa som helst. Det är industrin, som fördärfvar till och med själfva naturen, beröfvar landskapen deras idylliska karaktär och med stinkande rök förpestar och förmörkar de trakter, städer eller stadsdelar, där den slagit sig ned. Alltså bort med denna industri, eller, om det är omöjligt, bort åtminstone med eld och stenkol. Vind och vatten äro tillräckliga drifkrafter för hvad vi behöfva, och vi måste lära oss inskränka våra behof. Det har sålunda aldrig funnits en mera hätsk fiende till rök och stenkol än denne son af det industriella stenkolslandet England. Det är ju alltid så: öfverdrift i en riktning åstadkommer förr eller senare en reaktion, och det är därför mer än en händelse, att det är i våra dagars England med dess svarta myrstackar af människor, som en man uppstår, hvilken ser mänsklighetens räddning i återvändande till landtlifvet, jordbruket och handarbetet. Arten af arbete har alltid varit det viktigaste momentet i såväl den enskildes som hela staters lif. Rom

var mäktigt, så länge kärnan af dess befolkning utgjordes af en härdig stam af själfägande bönder. Liksom bonden skola vi lära oss att förfärdiga en mängd af våra förnödenheter själfva. Genom vårt eget handarbete utvecklas samtliga lemmar och sinnen, och ur detta framgå de sköna konsterna på ett rätt och naturligt sätt.

Det är ju inte något nytt fältrop detta. Den förkastelse, som Rousseau uttalade öfver sin tids kultur, träffade till och med vida större områden af samhällslivets företeelser. Men tiden har ju ömsat skinn sedan dess. Många illusioner hafva brustit liksom många fördomar, och nya hafva kommit i stället. Inga politiska skrankor stänga vägen för individerna såsom på Rousseaus tid. I Ruskins sannt aristokratiska samhälle är det ej fråga om jämlikhet. Tvärtom skulle hvarje högre företråde göra sig gällande och hvarje underlägsenhet ringaktas. Detta samhälle skall dock, så vidt möjligt, hjälpa alla individer till en mänsklig utveckling. Alla skola finna sysselsättning i af staten inrättade produktionsanstalter af alla slag. Där skola de också erhålla uppfostran till yrkesskicklighet. De, som ej vilja eller kunna arbeta eller förvärfva sig någon speciell färdighet, liksom brottslingar, skola förrätta de grofva och obehagliga sysslorna, tills de förbättrats. Ruskin önskar ej lägga något hinder i vägen för enskild företagsamhet, lönen blir olika på olika samhällsstadier och lämpad efter lefnadsbehofven. Men alla skola ha ett visst existensminimum.

Lockelsen till en jämförelse med Rousseau är nästan på hvarje punkt mycket stor, äfven därför att de såsom personer voro så olika. Rousseau är en drömmare, så ock Ruskin, men denne senare har dock ej så litet af brittens handlingskraft. Rousseau skrifer Emile — och skickar sina fem barn på barnhuset. Ruskin nöjer sig ej med att profetera, han vill visa, hur det skall gå till att realisera idealerna. Det vittnar om styrkan i hans tro och elden i hans låg, att han vågade den oerhörda risken i företag, som hade till syfte att ombilda samhället. Då han var professor i Oxford, förde han de entusiasmerade studenterna ut på landet med spadar och yxor för att arbeta på iståndsättandet af vägar. Han bildade kolonier af jordbrukare, som skulle arbeta efter hans metoder. Han offrade enorma summor därpå, då landtbruket ej bar sig till följd af Ruskins motvilja mot maskiner. Han stiftade i Sheffield ett museum af utsökta konstverk, till ett exempel på hvad hvarje stad borde äga. Det var mer än de ärfda millionerna, som han offrade på dylika företag. Penningarna sörjde han ej, ty dem hade han ändock från början anslagit till filantropiska ändamål. Men han satte in sitt hopp, sin tro, hela sin personlighet. Och så allvarligt kände han svårigheterna, att den skugga, som bredde sig öfver hans sinne, nästan höll på att helt förmörka hans själ.

Vanligare än jämförelser med Rousseau äro sammanställningar med Tolstoj. Den senares system skulle nog vara mycket lättare att utveckla. Hans altruism och hans religiositet äro kanske af ungefär samma slag som Ruskins. Men hvad som saknas i Tolstois lifsuppfattning, och som just utgör det framför allt intressanta hos

Ruskin, är dennes tro på individualitetens rätt, dock utan all förhäfvelse, och på konsten såsom en lifsbetingelse. Det är för anmälaren ingen tvekan om, hvem af de två, som representerar ett högre människoideal: den torftige anakoreten i sin håla eller den gentleman, som vandrar andaktsfullt mellan konstverken i tempelhallen.

R. Steffen.

Kvinnans rösträtt i de australiska staterna.

Vi, europeer, betrakta med gamla kulturfolks själf tillräcklighet gärna allt utom-europeiskt (Nord-Amerika naturligtvis undantaget) såsom någonting halft- eller helt-barbariskt, hvarifrån inga kulturers frukter, af hvad slag de vara månede, äro att hämta. Denna föreställning är nog också rådande hvad det australiska öriket beträffar. Dock skall man, vid ett närmare skärskådande af förhållandena finna, att de visserligen under den engelska kronan lydande, men i sin politiska sammansättning så godt som själfständiga stater, hvilka gå under det gemensamma namnet Australien, i civilisation stå fullt i jämbredd med Europa, ja att det politiska och sociala lifvet därstädes nått en utveckling, hvartill ej något af den gamla världens länder kan uppvisa ett motstycke. Ett bevis därför ligger bland annat i det faktum, att man i de flesta af dessa australiska stater redan lyckats genomföra en reform, som i det britiska moderlandet och i det öfriga Europa, trots årslånga energiska sträfvanden, endast kan betraktas som ett långt aflägset framtidsmål: erkännandet af kvinnans politiska medborgarrätt.

Genom personligt meddelande från en af ledarinnorna i den rörelse, som på ett så lyckligt sätt förmått lösa detta så mycket omtvistade spörsmål, ha vi blifvit satta i tillfälle att få en öfverblick af den kvinliga rösträttsfrågans nuvarande ståndpunkt i de australiska kolonierna. Medelarinnan, miss Rose Scott, skattmästarinna i the National Council of Women i New South Wales samt korresponderande sekreterare sedan 1891 i samma stats »Womanhood Suffrage League», bör således vara fullt kompetent att ge den rätta belysningen åt förhållandena i fråga. Också innehålla så väl hennes bref* som de tryckta berättelser hon bifogar en del meddelanden, hvilka särskildt i dessa rösträttsförslagens dagar erbjuda mycket af intresse.

*) Brevet är dateradt Sudney 19 nov. 1901 och ställdt till sekr. i Fred.-Brem.-Förb.s lagkomité.

I korthet är den kvinliga rösträttsfrågans ställning i Australien följande: I Nya Zeeland erhöles kvinnor politisk rösträtt 1893, i Syd-Australien 1895 och Vest-Australien 1900. I Queensland och Victoria, Nya Syd-Wales och Tasmanien pågår striden ännu, men rösträttens förkämpar hysa godt hopp om att segrerns dag snart skall randas.

Australiens kvinnor hafva, efter hvad af här åberopade källor framgår, med lofvärdt nit begagnat sig af sina nya rättigheter, men deras intresse har dock koncentrerat sig mindre kring partifrågor än sociala- och lagstiftningsreformer, särskildt sådana, som beröra barnens och kvinnornas ställning. Många nyttiga reformer hafva äfven sedan kvinnorna fingo rösträtt i detta hänseende genomdrifvits. Ett och annat uttalande från australiska män och kvinnor angående den verkan kvinnorna utöfvat på det politiska lifvet förtjänar att återgifvas.

Professor Edward Stirling vid universitetet i Adelaide skrifer såsom svar på en förfrågan från *The Woman's Journal*:

»Rösträtten har icke haft någon menlig inverkan på kvinnornas sätt och karaktär. Den leder ej till försummandet af hemplikterna eller gifver anledning till ett mindre aktningsfullt bemötande från männens sida. Icke heller förorsakar den oenighet inom familjen, hvilket ofta anfördes som ett motskäl, innan lagen om kvinnans rösträtt gick igenom. Utöfvandet af rösträtten har däremot bidragit till att gifva kvinnorna vidare vyer och kommit dem att med vaket intresse följa politiska frågor» — — —

Herr Hugh H. Lusk, förutvarande medlem af Nya Zealands parlament och varm befrämjare af kvinnornas rättigheter, uttalar sig på följande sätt om verkan af lika rösträtt för man och kvinna:

»Vi spåra verkan däraf i egenskaperna hos de män, som väljas. Man ser mera på karaktär än på förmåga. Man frågar sig angående hvarje kandidat: Har han godt anseende? Är han höjd öfver alla misstankar, en hederlig man, en nyttig medborgare? — — — Sådana män erhålla, sedan män och kvinnor fått lika rösträtt, de flesta rösterna och blifva valda».

Kvinnans rösträtt har visat sig vara af så stor betydelse på Nya Zealands sociala förhållanden, att mången, som förut varit motståndare till idén, numera vunnits för densamma. Premierministern H. J. Seddon skrifer härom: »För några år sedan röstade jag emot kvinlig rösträtt. Den har nu varit lag tillräckligt länge för att hafva kommit öfver det experimentalastadiet och hunnit visat sitt inflytande på vårt folks hemlif. Det är en fullkomlig seger. Bäst beviset för dess framgång ligger i det faktum, att det icke ens höres en frambviskad antydan om att taga den tillbaka.»

Mrs Seddon, den förutnämdes maka, säger också: »Jag var först motståndare till saken, emedan jag ansåg, att kvinnor icke borde blanda sig i något så obehagligt som de stormiga valen. Jag ansåg, att de gjorde bättre i att hålla sig borta från politiska strider. Men det har visat sig vara en god sak. Intet störande eller obehag af något slag har varit förbundet därmed, och det har gjort kvinnorna mycket godt att intressera sig för allmänna angelägenheter.»

Till sist må endast anföras ett yttrande af biskopen i Auckland William Gordon:

»Vårt unga presterskap på Nya Zealand skulle också af personlig erfarenhet kunna bevisa, att beviljandet af politisk rösträtt åt alla våra kvinnor vid tjuguettt års ålder icke haft några menliga följder. Männen på Nya Zealand ha tvärtom förundrat sig öfver, att det dröjt så länge, innan kvinnan erhållit rättighet att deltaga i parlamentsval.»

Motståndarna till reformen ha visserligen anmärkt, att de stora fordringar i moraliskt hänseende, som numera uppställas vid parlamentsvalen, beröfva staten en och annan dugande kraft, och att det i ett land med dåliga affärer är skada, om en i finansiellt hänseende mycket begåfvad man skulle utestängas från alla möjligheter på den politiska banan, ifall han t. ex. »en gång i världen stulit en häst». Det torde dock ligga i öppen dag, att skärpta fordringar på rättskaffenshet och pålitlighet nödvändigtvis komma att rensa den politiska världen från en del råa och oädla element, och att, om kvinnans inflytande förmått utföra detta verk, är därmed en stor fördel vunnit för landet i sin helhet.

Några intryck från New-Yorks kvinnoklubbar.

Då jag sistlidne september lämnade vår hufvudstad för att i en liten del af den s. k. »Nya Världen» hämta nya intryck, och, som jag hoppades, också lärorika erfarenheter, hade jag såsom medlem af Fredrika-Bremer-Förbundet medfört på färden introduktionskort från Förbundet till amerikanska kvinnoöreningar. Det är mig därför en kär plikt att här offentligen få uttala mitt tack för den nytta och nöje, som detta kort beredde mig. Tack vare detsamma hade jag till min stora glädje ofta tillfälle att erfara huru allmänt

känd, beundrad och afhållen Fredrika Bremer är i Förenta Staterna, och huru lifligt minnet af henne fortfarande där lever. Också visades för förbundet, som bär hennes namn, ett sannt intresse, och den gästfrihet och välvilja, som bevisades mig i många af New-Yorks största och mest ansedda klubbar, tillskrifver jag helt och hållet mitt medlemskap af Fredrika-Bremer-Förbundet.

Huru jag kom in i alla dessa klubbar är ganska egendomligt och fordrar en särskild liten beskrifning. Kort efter ankomsten till Amerika besökte jag Buffalo, där den pan-amerikanska utställningen då pågick. (Denna var, i förbigående sagdt, betydligt mindre intressant än väntadt var.) Som kvinnornas ställning i landet mycket intresserade mig, aflade jag äfven ett besök i the »Woman's building». Där möttes jag af en ung, mycket vänlig amerikanska, miss H., som i ett par timmars tid följde mig omkring på utställningen. Vi språkade om allehanda ting, bland andra också om klubbar och föreningar i våra resp. länder, och jag beskref efter bästa förmåga Fredrika-Bremer-Förbundet och våra andra större kvinnoföreningar. Hon fick veta, att jag var medlem af sagda förbund, jag visade henne mitt kort och förfrågade mig hos min vänliga ledsagerska, huru jag på bästa sätt skulle kunna göra mig nytta däraf. På hennes fråga, om jag önskade besöka New-Yorks klubbar, svarade jag, att detta naturligtvis skulle vara mig särdeles välkommet, hvarpå hon erbjöd sig att skrifva ett rekommendationsbref till madame von Klenner, hvilken hon sade vara m:mes Artôt's och Viardot's representant i Nord-Amerika och erkänd såsom en synnerligen framstående sånglärarinna och ofantligt verksam klubbkvinna.

Morgonen därpå sändes mig rekommendationsbrevet. Men döm om min förvåning, ja, min häpnad, då jag i en morgontidning såsom öfverskrift på en lång artikel läser: »Women in Sweden. Mrs Anna Lindmark speaks about her country» eller något dylikt. Jag hade mig ovetande blifvit grundligt interviewad af en »tidningsmiss». Det behöfs minsann ej mycket för att »komma i tidningen» i Amerika!

Vid min ankomst till New-York dröjde jag ej med att besöka madame von Klenner, hvilken från första stunden omfattade mig med en utomordentlig vänlighet och välvilja. I sin egenskap af »chairman of music» i många af New-Yorks klubbar öppnade hon dessa för mig, i det hon bjöd mig vara hennes gäst. Och ej nog därmed. Efter att i klubbarna offentligen hafva presenterat mig och därvid sagt många vänliga ord om vårt folk och vårt förbund, bad hon de närvarande, af hvilka hon visste många vara »presidenter» eller »chairmen» i andra klubbar, också låta mig taga del af

deras arbete. Följden var, att jag fick emottaga en massa inbjudningar till olika klubbar, och i alla rönkte jag samma vänliga och intresserade emottagande.

Amerikanskornas verkligt stora intresse för Sverige i allmänhet och för den svenska kvinnans ställning i synnerhet visade sig ofta, och alltid voro de glada att höra mig omtala, hvad jag visste därom. Som ett bevis därför må omtalas, att såväl »Rainy Day Club», (syfte: diverse reformer), »Post-Parliament Club» (diskussions- och värtalighetsklubb) samt »Clio Club» (hemmets intressen) fattade beslut att genom mig sända hälsningar till Fredrika-Bremer-Förbundet från »systrarna i Nya Världen», hvilka hälsningar jag härmed ber att få framföra. Allmänna tanken om oss tyckes vara, att vi äro ett framåtgående och högt stående folk, hvilket erkännande naturligtvis kändes godt för mig som svenska att höra.

* * *

De flesta klubbssammanträden jag bevistade voro s. k. »entertainment-days», och de ägde rum efter lunchen kl. $\frac{1}{2}$ 3—5 e. m. Man mottogs af värdinnorna för dagen, presenterades för »presidenten» och öfriga styrelseledamöter (hvilka vanligen hade sin plats på en estrad midt emot alla klubbmedlemmarna) samt fick såsom gäst plats vid »presidentens» högra sida. Sedan föregående sammanträdes protokoll genomgåts, vidtog dagens program, hvilket högtidligen upplästes af en »chairman». Programmet utgjordes af musik, såsom sång, piano, solo, violin, kvartetter o. d., deklamation, uppförande af en liten pjäs, föredrag i olika ämnen m. m., varierande alltefter klubbarnas olika syften.

Vissa dagar voro ägnade åt diskussion, och var det ett sannt nöje att höra amerikanskorna diskutera ett ämne. Som talarinnor väckte de min lifigaste beundran. De uttrycka sig redigt, klart och behagligt, tala utan att »taga om» och veta att få fram just hvad de vilja säga.

Bland de intressanta bekantskaper jag gjorde, vill jag nämna mrs Croly, alla klubbars »mother». Det var nämligen hon, som stiftade den första kvinnoklubben »Sorosis» i New-York. *) Antalet nu befintliga sådana kan jag tyvärr ej uppgifva, faktum är, att de äro mycket talrika. Mrs Croly tycktes glad att träffa en svenska och omtalade, att det var i hennes ungdom Fredrika Bremer gjorde sitt besök i Förenta Staterna. Fastän på den tiden för ung att få vara

*) Se årg. för 1891 häft 2, där Cécile Gohl skildrat ett besök i »Sorosis». — Årg. 1892 häft. 5 innehåller äfven en artikel af Cecilia Wærn om »Amerikanska kvinnoklubbar».

med i sällskapslifvet, mindes mrs Croly Fredrika Bremer mycket väl och berättade, huru älskad och beundrad hon var af alla, som lärde känna henne. Också fick jag veta, att det var mrs Crolys anhöriga och äldre vänner, som introducerade Fredrika Bremer i New-Yorks societet och visade henne gästfrihet. För Fredrika-Bremer-Förbundet var mrs Croly lifligt intresserad, och jag lofvade sända henne alla upplysningar och skrifter angående detsamma, som finnas öfversatta till engelska, liksom fru Adlersparres och fröken Leijonhufvuds utmärkta biografiska arbete öfver Fredrika Bremer. Jag är ledsen att numera ej kunna infria mitt löfte. Mrs Croly är nämligen död. Hon afled endast några få veckor efter detta vårt sammanträffande i pressklubben.

För att gifva ett om än ytligt begrepp om de amerikanska kvinnoklubbarnas verksamhet vill jag (med hjälp af deras årsberättelser) söka beskrifva ett par af dem.

»Woman's Club of State Island» stiftades 1894. Dess syfte är att »genom ömsesidig sympati och hjälp med förenade krafter söka höja den mänskliga civilisationen». — För att bättre kunna fullfölja detta något väl allmänna mål bildade klubben tre olika afdelningar eller »departments», nämligen »filantropi»-, »reform»- och »hälsodepartementen». Följande år sammanslogos reform- och hälsodepartementen till ett social-ekonomiskt — och ett tredje departement bildades för »litteratur, konst och vetenskap».

Den filantropiska afdelningen började sin verksamhet genom att öppna en arbetsinrättning, där 84 män fingo arbete med vedsågning, och nödställda kvinnor erhöilo tillfällig hjälp genom trasmatteindustri. Snart efter öppnades en arbetsbyrå. »Ladies» insände begagnade, men fullt användbara kläder, hvilka reparerades och såldes till billigt pris. För inkomsterna köptes nytt material. Därpå tillklipptes på byrån underkläder och lämnades att af fattiga kvinnor mot betalning sys i hemmen. I april 1895 öppnades en barnkrubba, och har dennas verksamhet ökats år för år. Omkring 2,000 barn hafva de sista åren omhändertagits.

Den social-ekonomiska afdelningen har verkat för större renlighet i toalettrummen på båtar och i väntrum, har genom sitt energiska ingripande åstadkommit, att förbud mot spottning uppsatts i spårvagnar, kontrollerar, att föreskrifterna angående isoleeringen vid smittosamma sjukdomar i fattigkvarteren ordentligare efterföljas. Likaså arbetas för att begränsa antalet krogar m. m. År 1899 öppnades en kokskola, hvilken visat sig vara till stor nytta.

Afdelningen för »Litteratur, konst och vetenskap», startade 1895, och var dess mål att utveckla klubbens intellektuella lif. Detta har

den sökt åstadkomma genom att anordna samkväm med musik, föredrag i litterära och allmänna ämnen samt diskussioner. Särskildt arbete har nedlagts på att söka göra medlemmarna till goda talarinnor och lära dem diskutera ett ämne. År 1897 företogs under ledning af sju medlemmar en färd till Italien, där bl. a. Rom, Neapel och Florens besöktes.

En annan klubb är »Professional Woman's League», bildad 1892. Dess ändamål är att föra samman kvinnor med dramatiskt, musikaliskt, litterärt, artistiskt eller vetenskapligt intresse. Klubben räknar f. n. omkring 450 i New-York boende medlemmar. Den äger ett utmärkt treffligt eget hus med flere mottagningsrum, lärum, bibliotek (med ung. 4,000 volymer samt försedt med dagens tidningar och tidskrifter), en liten teater, sofrum för i staden icke boende medlemmar m. m. Medlem betalar 5,50 dollars pr år och får då begagna lokalen, biblioteket m. m. fritt. Böcker få ock hemtagas till lån. Likaså kan medlem ur kassan få låna 25 dollars utan säkerhet och därutöfver mot säkerhet. En stor garderob finnes, ur hvilken unga aktriser få låna dräkter. Kurser i litteratur, konst, språk, musik, dans och fäktning ombesörjas för medlemmarna till möjligast billiga pris, och hafva dessa kurser vunnit liflig anslutning. Olika sammanträden hafva olika ämnen till behandling. Så afhandlas vid ett sammanträde klubbens affärer, vid ett annat diskuteras någon social fråga, vid ett tredje refereras nya böcker, och ett fjärde sammanträde är »entertainment-day», då små pjäser (författade af en medlem) uppföras, taflor (målade af medlemmar) utställas, musik utöfvas m. m.

En otalig mängd andra kvinnoklubbar finnes, och äro deras olika intressen lika många som de olika namnen, hvilka ofta i sig innefatta syftet. T. ex. »City Mother's Club», »Society for Political Study» etc.

Gemensam för dem alla tänker jag är deras sträfvan att vilja vidga kvinnans intressen och verksamhets-sfer samt att genom diskussioner lära henne klargöra sina egna tankar och att uttrycka dem i ord. Den utvecklande verkan på karaktären, som ernås genom att kvinnan i det angenäma klubblivet kommer i beröring med olika människor och på så sätt får sina inskränkta vyer utvidgade, sina små svagheter afslipade, tänker jag är erkänd. Skuggsidan därvid är, att kvinnan för klubblivets intressen och nöjen frestas att försumma hemmets plikter. Dock manne ej hvarje kvinna, med ögat öppet för dessa faror, snart nog själf förstår bedöma, huru mycken tid hon bör använda för klubbens intressen eller ej?

En af orsakerna till, att så många kvinnoklubbar uppkommit

och vunnit anslutning i Amerika, är nog den, att många af de bättre lottade gifta kvinnorna hafva så mycken tid ledig till sitt förfogande. Mannen är nämligen hela dagen oafbrutet upptagen af sin affär eller sitt yrke. Vanligen lämnar han hemmet tidigt på morgonen och kommer åter först mot kl. $\frac{1}{2}$ 7 e. m., då middag serveras. Då därtill kommer, att många skolor och universitet äro helpensioner, där ungdomen vistas hela terminerna, inses lätt, att för många hustrur tiden väl räcker till såväl för det ena som det andra intresset. En bidragande orsak är väl ock amerikanskornas lifliga, praktiska och energiska lynne, samt deras behof att på ett verksamt sätt finna ett utlopp därför.

* * *

Återstår nu att säga några ord om de familjeklubbar, hvilkas medlemmar bestå såväl af damer som herrar, och som sammanträda turvis i hvarandras hem. En sådan är »Shakespeare»-klubben. Vid det tillfälle min man och jag hade nöjet vara med som gäster i denna klubb, samlades medlemmarna i madame von Klenners hem vid $\frac{1}{2}$ 9-tiden på kvällen. En akt ur Shakespeares »Kung Lear», lästes högt, och förklarades hvarje svårförstådd mening mycket grundligt af »presidenten». Efter detta uppmanades än den ena, än den andra af medlemmarna att roa gästerna med musik, roliga historier, deklamation o. d. Betecknande är att någon lekamlig undfägnad icke förekom, utan skiljdes gästerna åt nöjda och belåtna med den andliga spis, som vankats, och tacksamma mot värdfolket för de angenäma timmar de fått tillbringa i deras hem. Hvad måttlighet i mat och dryck angår, hafva vi säkert mycket att lära af Amerika.

Hvad man genast lägger märke till vid studiet af amerikanskan är hennes hurtiga och själfmedvetna, men på samma gång behagliga och graciösa uppträdande. Man ser, att de amerikanska kvinnorna äro vana att reda sig själfva, men de äro därför hvarken karlavulna eller ograciösa. Någon sentimentalitet förekommer icke. I arbetet äro de ofantligt uthålliga och energiska. Sitt land älska de öfver allt annat och gå många gånger till öfverdrift i sitt lofprisande af allt hvad amerikanskt heter. Mina personliga erfarenheter angående deras hjälpsamhet och gästfrihet torde framgå tydligt nog af denna lilla uppsats.

Naturligtvis hafva de, liksom alla andra människor, också sina fel och brister, bland hvilka *en* träder ganska skarpt i ögonen, nämligen deras mycket stora svaghet för kläder. Utan öfverdrift tror jag mig kunna påstå, att man i pensionerna (där helt naturligt publiken

är tämligen blandad) af de flesta dömes efter antalet sidenklädningar och blusar, hvori man uppträder.

Amerikanskornas sinne för de sköna konsterna i allmänhet synes, på få undantag när, tämligen litet utveckladt. Visserligen visa de stort intresse för dem och utöfva dem gärna. Men fastän de lätt nog t. ex. lära metoden att sjunga eller att spela piano och emellanåt hafva stor färdighet däruti, saknas likväl oftast musikalisk känsla och uppfattning. Detsamma gäller om målning, handarbete o. d.

Beträffande amerikanska kvinnans sociala ställning är den helt annan än den europeiska kvinnans i allmänhet, till följd af den demokratiska princip, som genomgår amerikanska nationen, den att alla människor äro jämlikar, med anspråk på samma rättigheter utan afseende på kön eller samhällsställning. Denna princip och erkännandet att hennes tankar och åsikter hafva samma värde som mannens ge den bildade amerikanskan en känsla af säkerhet, men väcker på samma gång hennes ansvarsmedvetande, och hon känner det som sin skyldighet att så att säga träna tanken för att på rätt sätt kunna begagna sitt inflytande. Också skall man i Amerika icke finna den medvetna eller omedvetna öfverlägsenhet gent emot kvinnan, som ofta ger sig till känna i den europeiske mannens sätt och konversation. I dess ställe är ett friare och mera kamratlikt förhållande rådande mellan könen, en ömsesidig aktning, som otvivelaktigt utgör den förnämsta förklaringen till det amerikanska samhällets höga sedliga ståndpunkt.

Anna Lindmark.

Kvinnans politiska rösträtt

var ämnet för ett diskussionsmöte för kvinnor, som af Fredrika-Bremer-Förbundet anordnades tisdagen den 15 april kl. 7 e. m. i K. F. U. M:s stora sal. Enligt förvaltningsutskottets beslut d. 14 sistlidne mars hade detta ämne satts på samkvämskomiténs program, ehuru dagen för samkvämet då ännu icke kunde bestämmas. Motionen om politisk rösträtt för kvinnor, som sedan dess framkommit i riksdagen, och som gifvit frågan en mer aktuell och accentuerad form, har emellertid föranledt Förbundets styrelse att fatta beslut, att ej blott till Förbundets medlemmar utan äfven till korporationer och för saken intresserade kvinnor i vår hufvudstad skulle utfärdas inbjudning till ett möte i en mer omfattande skala än den för samkvämen vanliga. Då styrelsen likväl funnit det lämpligt att ej gifva mötet en offentlig karaktär, har detsamma icke annonserats i de allmänna tidningarna,

Det outvecklade stadium, hvari frågan om kvinnans politiska rösträtt ännu befinner sig, har framkallat denna åtgärd från styrelsens sida, på samma gång densamma genom en opinionsyttring af här berörda slag velat klargöra sin ställning till den epokgörande rörelse, som för närvarande påkallar hela vårt folks lifigaste intresse.

Att intresset också var vaket bland kvinnorna själfva framgick otvetydigt af mötet, hvars hållning präglades af en i allo måttfull och allvarlig karaktär. I diskussionen, som följde på inledarinornas föredrag, förekommo en del sakrika och väckande uttalanden, i hufvudsak baserade på den grundsatsen, att det här för kvinnorna gällde att, hållande sig utanför alla partier, fordra rösträtt på samma villkor som för män.

Endast när man efter diskussionens slut skred till rådplägnings angående de åtgärder, som borde vidtagas för att föra saken framåt, utspann sig ett något hetsigare replikskifte. Man enade sig dock slutligen om tillsättande af en komité af 7 personer, som skulle verka för bildandet af en kvinnlig rösträttsförening. Till medlemmar i komitén utsågos fröknarna Lotten Dahlgren, Sofia Gumælius, Anna Lindhagen, Hulda Lundin, dr Ellen Sandelin, fil. lic. Alexandra Skoglund och fil. dr Lydia Wahlström.

Vidare antog mötet en resolution af följande innehåll: »Svenska kvinnor, samlade till öfverläggning om kvinnans politiska rösträtt, bedja att få uttala sin tacksamhet till hr Carl Lindhagen och sin anslutning till den motion om politisk rösträtt för kvinnan, hvilken han framlagt vid detta års riksdag.» Därjämte beslöts att till riksdagen aflämnas en skrifvelse i samma syfte, försedd med så många namnunderskrifter af i hufvudstaden bosatta kvinnor, som på den korta tiden kunde anskaffas.

Vi lämna härmed en kortfattad redogörelse för diskussionen:

Mötet öppnades af Förbundets vice ordf., fru Agda Montelius, som, i det hon hälsade de närvarande välkomna, uttryckte sin glädje öfver att så många hörsammat Förbundets inbjudning, hvilket vore ett tecken på att kvinnan vaknat till insikt om att sträfvan för den politiska rösträtten för hennes kön vore något, som ovillkorligen krädes af den nuvarande situationen. Därpå öfvergick tal. till att redogöra för de åtgärder, som af Förbundet vidtagits för den kvinnliga rösträtten, därvid hufvudsakligen dröjande vid den till regeringen på 1800-talets näst sista dag inlämnade rösträttspetitionen, hvilken, som bekant, drabbats af ödet, att i kungl. maj:ts nu föreliggande förslag om utvidgad rösträtt för män, aldeles lämnas ur räkningen. Ofrivilligt hade dock, menade tal., kvinnornas betydelse erkännts genom det moment i förslaget, att två röster skola tillkomma röstberättigad man »som är eller varit gift». »Något annat skäl till detta förslag än att mannens klokhets och sakkunskap anses genom kvinnans påverkan blifvit fördubblad, kan ej gärna utfunderas.» — Vidare berörde tal, dels den redan 1884 till riksdagen framlagda bekanta motionen om ej blott valrätt utan äfven valbarhet för kvinnan, hvilken ju i andra kammaren föll med den märkeligt lilla majoriteten af 53 röster, mot 44, samt påpekade, att till innevarande riksdag af en styrelse-

medlem i Fredrika-Bremer-Förbundet, hr Carl Lindhagen, framlagts en motion, som hemställer om en skrivelse till kungl. maj:t med begäran om utredning och förslag om politisk rösträtt för kvinna. Ehuru vi icke kunna räkna på några sympatier för vårt rösträttskraf inom något af vårt lands politiska partier, trodde tal., att om vi kvinnor »göra klart för oss hvad vi vilja och sedan hofsamt men med fasthet föra fram våra önsknings, skall det hos en hvar väcka aktning, såsom hvarje målmedveten sträfvan. Det mål vi medvetet böra sträfva till — ej af egoistiska bevekelsegrunder, utan i den vissa, fasta öfvertygelsen att fäderneslandets rikaste utveckling så skall nås — är likställighet med männen.»

Därpå lämnades ordet åt fröken *Maria Cederschiöld*, som inledde aftonens diskussion med ett intressant och sakrikt föredrag, däri hon skisserade de kvinliga rösträttssträfvandenas historia under det gångna seklet, särskildt i de anglosaxiska länderna och Sverige. I vårt land ha kvinnorna ju sedan 1862 kommunal rösträtt och sålunda indirekt inflytande på valen till Första kammaren, under det de sakna allt inflytande på valen till den Andra.

Den föreliggande rösträttspropositionen vill grunda den politiska rösträtten på den kommunala, men i stället för att ge de kvinnor, som äga sådan, politisk rösträtt, ger den dubbel rösträtt åt vissa kategorier af män, hvilket är liktydigt med ett steg tillbaka, i det ett nytt slags målsamkap införes för kvinnan.

När justitieministern säger, att han vill grunda rösträtten på »plikttröhet och arbete» samt utesluta de element, som sakna aktiv nitälskan för fäderneslandets bästa eller åtminstone förmåga att på ett fruktbärande sätt göra den gällande, så uttalar han en hård dom öfver kvinnorna.

Det brukar invändas af motståndare, att kvinnorna ej behöfva något direkt inflytande på lagstiftningen, alldenstund deras intressen dessförutom nöjaktigt tillgodoses. Tal. ville med exempel från de senaste företeelserna inom vår riksdag och de beslut, som där fattats, visa, att detta påstående vore grundlöst.

Efter fröken *Cederschiöld* begärdes ordet af dr *Ellen Sandelin*. Det är, menade tal., att beklaga, att kvinnosaken började glömmas bort och betraktades som en öfvervunnen ståndpunkt. Och dock behöfves nu mer än någonsin kvinnans syn för att utreda en del vanskliga samfundsspörsmål. Vi borde också ej numera finna oss i att förbigås med tystnadens likgiltighet, utan kräfva afven vår del i det offentliga lifvet. Dr *Lydia Wahlström*, som därefter tog till ordet, ville, som hon kallade det, taga frågan ur »historisk synpunkt». Hon påvisade, huru duglighet i allmänna värf fordom voro kompetensvillkoren för att erhålla säte och stämma vid våra gamla riksmöten och att gemensamhetsprincipen: »en för alla och alla för en» därvid var den förhärskande. Denna gemensamhets- och duglighetsprincip ansåg tal. kunna tillämpas på föreliggande fall. Särskildt borde den duglighet, som kvinnan haft tillfälle att ådagalägga på olika områden i humanitära och ideella frågor, vid den alltjämt ökade kompliceringen af samhällsarbete, kunna göra sig gällande afven inom statslifvet. Fru *A. M. Holmgren*, som lifligt förordade

politisk rösträtt för kvinnan, ansåg dock, att allt slags rösträttsarbete vore baserat på en orättvisa, om det uteslöte den gifta kvinnan, hvilken i mycket ägde större förutsättningar än den ogifta att förstå en del samhällsspörsmål. Häri instämde fru *C. Scholander*, hvilken yrkade, att sträfvan efter politisk rösträtt för kvinnan skulle sättas i samband med arbetet för den gifta kvinnans myndighet.

På dessa båda inlägg svarade fröken *G. Adelborg*. Hon ansåg, att rättvisan af den gifta kvinnans kraf icke kunde jäfvas. Dock vore det icke klokt, att då man kommer med en begäran om utvidgade rättigheter börja med ett undantag, hvilket vore fallet; om rösträtt begärdes för den gifta kvinnan, medan hon ännu, enligt gällande lag, står under mannens målsmanskap. Det låge i kvinnans intresse att, utan att sluta sig till något parti, hålla fast vid sin fordran: »rösträtt på samma villkor som för män». Anslutande sig till fröken *Adelborg* fann fru *M. Asp* det äfven klokast, att för målets vinnande nöja sig med ett stycke af rättvisan, då man icke kunde få hela rättvisan. Fröken *A. Whitlock* trodde fullt och fast på sakens slutliga seger, om den än droge långt in i framtiden. Hyvad vi nu ha att göra, är att söka öfvertyga andra kvinnor, som stå likgiltiga eller tveakande, vidare att oförtrutet arbeta för saken samt att söka inverka på den allmänna opinionen genom vår mängd och genom vår enighet.

Sedan en del tal. yttrat sig i ungefärligen samma anda som de föregående, fattade mötet, på af fröken *Hulda Lundin* i början af diskussionen framkastadt förslag, ofvan nämnda beslut, hvilket, som synes, nära ansluter sig till en från Kvinnoklubben till mötet inlämnad skrifvelse med innehåll:

a) »att Förbundet ville bilda en förening med mål att uteslutande arbeta för kvinnans politiska rösträtt;

b) att Förbundet måtte sätta sig i spetsen för föranstaltande af en petition, afsedd att stödja den Lindhagenska motionen i frågan.»

*

Ett offentligt diskussionsmöte med ämne: »Kvinnans politiska rösträtt och medlen att erhålla den» och undertecknad af 15 kvinnor hölls torsdagen den 17 april kl. 8 e. m. i Folkets hus stora festsal.

Då tidskriften samtidigt går i press, måste vi till ett kommande häfte uppskjuta redogörelsen därför.

Riksdagsnotiser.

Antalet telegrafister. Riksdagens af oss i föregående häfte omnämnda förestående gemensamma votering beträffande ett förhöjdt antal ordinarie telegrafister har utfallit i den önskade riktningen, d. v. s. med

207 röster mot 161 har riksdagen, i likhet med det af Andra kammaren redan bifallna förslaget, beslutat att i staten för telegrafverkets stationer uppföra lön till 255 telegrafister. Minoriteten ville bestämma antalet till 200.

*

Om politisk rösträtt för kvinna vid val till Andra kammaren har hr Lindhagen, i anslutning till Fredrika-Bremer-Förbundets den 30 dec. 1899 till k. m:t ingifna petition, inom nämnda kammare inlämnat en motion »om skrifvelse till k. m:t med begäran om utredning och förslag till en särskild rösträttsreform i ändamål att bereda kvinna rösträtt vid val till riksdagens Andra kammare, därest hon i öfrigt i tillämpliga delar uppfyller för dylik rösträtt stadgade villkor».

*

Kvinnlig yrkesinspektion. Hr A. Hedin har i Andra kammaren väckt motion om skrifvelse till k. m:t om anställande af kvinnor vid yrkesinspektionen. Motionären önskar, att k. m:t ville låta genom därtill förordnade personer, såväl kvinnor som män, undersöka, vid hvilka industriella företag kvinnlig inspektion är erforderlig, huru denna bör anordnas för att motsvara sitt ändamål, hvilka kompetensvillkor sökande till inspektionsbefattning bör uppfylla, samt att k. m:t därefter till riksdagen aflåter den framställning, som undersökningen kan föranleda.

Föreningsmeddelanden.

Inbjudningen till kvinnomötet i Kristiania, hvilken tillställts svenska kvinnoföreningar och äfven en del för kvinnofrågan intresserade enskilda personer i vårt land har följande lydelse:

Norsk Kvindesagsforening agter fra 3—7de juli i Kristiania at afholde et møde, hvortil herved interesserede kvinder og mænd fra Norge og vore nabolande indbydes. Kvindesagsforeningen har troet, at tiden nu var inde til en sammenkomst, der kunde have frugtbringende resultater tilfølge. Store sociale reformer, der har havt afgjørende indflydelse paa kvindernes stilling og kaar, er i de senere aar gennemført i Norden. En gjensidig udveksling af tanker og erfaringer vil derfor kunne styrke arbejdskraften, øge modet og give klarere syn paa vundne seire og paa fremtidens maal.

Norsk Kvindesagsforening haaber, at vore nordiske frænder vil møde talrig frem til stevnet og derved hjælpe til et rigere udbytte og en dybere forstaaelse af de forelagte emner.

Programmet vil omfatte: *Kvindelig uddannelse, Sociale reformer, Norske kvinders nationale raad, Kvindelige læger og deres stilling, Camilla Colletts mindesmerke, Foredrag om kunst og literatur.*

Norsk Kvindesagsforening har sikret sig foredragsholdere for enkelte

af programsagerne, men da det vilde være ønskeligt at faa emnerne belyst, saavel fra vore nabolande som fra Norge, opfordres herved interesserede til at melde sig til afholdelse af foredrag.

Mødet afsluttes med en festlig sammenkomst.

Talere anmodes om at sende anmeldelse om foredrag til Kvindesagsforeningens arbejdskomité, Wergelandsveien 17¹, inden 30te april samt opgive, under hvilken gruppe foredragene kan henføres.

Anmeldelse om deltagelse i mødet samt kontingenten kr. 5.00 indsendes inden 15de juni til kassereren i arbejdskomiteen, frøken Regine Mathiesen, Wergelandsveien 17¹.

Fragtmoderation paa de norske jernbaner er tilstaaet deltagerne.

Kristiania i april 1902. Norsk Kvindesagsforenings bestyrelse.

*F. M. Qvam, Aadel Knudsen, Hildur Schirmer, Hedevig Rosing,
Valborg Haavind, Anna Ström, Morten Thams.*

* * *

Gåfvor. Till Fredrika-Bremer-Förbundet har af Svenska akademien genom dess sekreterare dr C. D. af Wirsén öfverlämnats trenne exemplar af den minnespenning, som akademien låtit präglä öfver Fredrika Bremer.

*

En summa af 200 kr. har genom M:me de Meck tillställts Förbundet, utgörande en del af behållningen vid en i hufvudstaden för allmännyttiga ändamål anordnad musikställning.

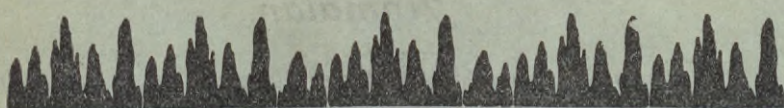
*

Föredragsserien vid Liljeholmen, hvilken fortgått allt sedan nyåret under ett lika lifligt intresse från den kvinliga arbetarebefolkningens sida, bjöd torsdagen den 20 mars på ett föredrag af frøken Lilly Engström öfver »Gustaf Vasa och hans tid», den 3 april talade fru Anna Höjer om »Hvad innebär sedlighetsfrågan?» och den 17 april frøken Hanna Bratt om Erik Gustaf Geijer. Serien kommer att afslutas med en diskussion öfver ämnet: »Huru bildas och bevaras ett lyckligt hem?»

*

Till barnvårdsinspektör öfver inom hufvudstaden utackorderade värlösa barn har fattigvårdsnämnden utsett frøken Anna Lindhagen.

— C. E. Lagerström —
FREJA-MAGASINET
STOCKHOLM
Lager af **Sybehör & Modevaror**
OBS! Order från Landsorten exp. skyndsamt.

Fredrika-Bremer-Förbundets

Byrå

54 Drottninggatan, kl. 11—4.

Råd lämnas i juridiska, ekonomiska och hygieniska frågor.

Upplysningar lämnas angående *läroanstalter* och *arbetsområden* tillgängliga för kvinnor.

Anmälningar mottagas till inträde i förbundets *sjukkassa*.

Äfven personer, som icke äro medlemmar af förbundet, kunna blifva delegare i densamma.

Byrån mottager anmälningar af *nya medlemmar*.

Byrån mottager prenumeration å *tidskriften Dagny*.

Tandvårk.

I många fall kan tandvårk häfvas på få minuter medels Salubrin, i andra fall kan Salubrin användas till lindring och påskyndande af förbättring. Vid oändamåls- enlig användning kan man skada huden med Salubrinbehandling. Använd därför Salubrin af den styrka och på det sätt, som i beskrifningen angifves, i hvilket fall Salubrin endast kan göra nytta, men icke skada. Salubrin tillhandahålles i Parfym-, Specereri- och Färgaffärer. Partilager hos Geijer & Co., Stockholm.

Anmälan.

Dagny utkommer **1902** med **20 häften**, utgörande **minst 28 tryckark.**

Priset för hel årgång:

För medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* ... kr. 3.50.

För icke medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* » 5.00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hvar bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå till ett pris af 30 öre för enkelhäfte.

BARNÄNGENS antiseptiska **Vademecum**

för **munnens, tändernas och hudens vård** m. m.

På begäran af Aktiebolaget Barnängens Tekniska Fabrik har jag inköpt prover af några i handeln förekommande, koncentrerade munvatten: Vademecum, Dentolin, Stomatol, Gahnelit, Azymol och Aseptol och anställt jämförande undersökningar öfver deras förmåga att döda bakterier och att hindra bakteriers utveckling. Dessa undersökningar hafva skett under ensartade förhållanden för de olika munvattnen, såväl hvad beträffar munvattnens utspädningsgrad och temperatur som metoden för undersökningarne och de använda bakteriekulturernas motståndskraft.

Resultaten af dessa undersökningar framgå af nedanstående tabeller:

I. 2 % lösning af munvattnen.

Vademecum dödade i regel Tyfusbacillen på 1 min., Difteribacillen på 1 min.
Dentolin » » » » » 1-2 » » » 2-3 »

II. 1 % lösning af munvattnen.

Vademecum dödade i regel Kolerabakterien på 1 min., Difteribacillen på 2 min.
Dentolin » » » » » 1 » » » 3-4 »
Gahnelit » » » » » 1 » » » 4 »
Stomatol » » » » » 1-2 » » » 4 »
Azymol » » » » » ej på ½ tim., » ej på 1 tim.
Aseptol » » » » » ej på 24 tim., » ej på 24 tim.

Stockholm den 11 Juni 1899.

Germund Wirgin.

Leg. Läkare, Amanuens v. Karol. Institutets hyg. afdeln.

Annonser för **DAGNY**

upptagas af
fröken Ingeborg Bergström, 31 Östermalmsgatan 31.

Adress:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.

Rikstelefon 27 62.

Förbundets byrå öppen 11-4.

Allm. tel. 48 16